

1

וירשת את הארץ אשר יהיה אלהיך
נתן לך: ס כא לא תטע לך אשרה
כל עץ אצל מזבח יהוה אלהיך
אשר תעשה לך: י כב ולא תקים לך
מצבה אשר שגא יהוה אלהיך: ס

דמיסי ותירת ית ארעא ריי
אלהיך יהב לך: כא לא תצוב לך
אשרת כל איזן בקטר מדבחה
ריי אלהיך די תעבד לך: כב ולא
תקים לך קמא די שני יי אלהיך:

לקט בהיר

רש"י

הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתן
(ספרי): (כח) לא תטע לך אשרה. לחיובו עליה
משעת נטיעתה^(ס) ואפילו לא עזבה עובר בלא
תעשה על נטיעתה (ס): לא תטע לך אשרה כל
עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזכרה לנוטע חילוק^(ס)
ולבונה בית זבחה הבית (ס): (כז) ולא תקים לך
מצבה. מלכח חזן אחת (מ"ח) להקריב עליה^(ס)
אפילו לשמים (ספרי): אשר שגא. מזבח חבנים
ומזבח אדמה לכה לטעות^(ס) ואת זו שגא כי חק היתה

הקודם שפי' דק דק וגו' מנה דיינים מומחים, שאם
פירושו שהדיין ילך אחר דק ולא אחר שקר מה ענין דקת
יחיד לומר שבשכל זה תחיה וירשת וגו', אבל מינוי דיינים
כשרים ומומחים ודאי שדאי הוא לזה שהרי בזה מלוי כל
קיום והכשרת כלל ישראל, והאריך רבינו לומר להחיות את
ישראל וכו' ולא די לומר כדאי הוא מינוי הדיינים לכל זה,
רצונו בזה לומר שהגם שקודם שירשו את הארץ אינם
מתוויבים במינוי דיינים, אבל הכתוב אומר שבעבור
שעתידים למנות דיינים כדאי הוא מעתה להחיותם
ולהושיבם (ד"ד): (מד) פי' אפילו נטל זרע מאילן

פשוט (שאינה ע"ז) וטומנו באדמה כדי שימח ויהיה לע"ז אפילו לא נמח ולא נעשה אילן מעולם חייב על נטיעתה, דאילו
נמח ונעשה אילן או שטמן בקרקע יחור מן הארץ הרי קיים ע"ז ועצר על לאו דלא יהיה לך אלהים אחרים וחייב לשורפה
דכתיב (י"ג ג') ואשיריהם תשרפון באש (מ"ל): (מה) אפילו לא לשם ע"ז אלא לנזי וליופי עובר בלאו, וז' דברים אמר
הכתוב, ואמרו לא חטע מושך אחר עמו וכלילו כתב ז' פעמים לא חטע לך אשרה לא חטע לך כל עץ שפירושו כל מין
נטיעה אשר מיוסד בקרקע ובכללו גם בית או שום מין בנין ונטיעה (כי מצינו נטיעה גבי אהלים), כן הוא בספרי, וכן נראה
סגרת רבינו שאמר "אזכרה" וכולל אילן ובית ביחד, א"כ גם בית באזכרה, ודלא כהר"מ במו"ל שצ"ל רק מדרבנן הוא משום
הרחקה יחירה (ג"א), והרמב"ן ז"ל כתב בדעת רש"י שהבונה הוא אסמכתא מדבריהם, ואולי שבספרי שלפניו היה נשמט
"ובונה בית" - ודע שאין אשרה מין אילן מאילנות (אלא מן הסתם היה להם אילן מיוחד לזה) אלא כל מין אילן בין עושה
פירות בין אילן סרק בכל מקום שהוא (לאו דוקא אצל המזבח) אם נטועה לשם ע"ז או לפני מזבח ע"ז או שנעבד הרי זו
אשרה אבל אצל המזבח אסור אפילו הוא לנזי וכנ"ל: (מו) בין בעורה בין בכל מקום בשעת היסוד הנמות, אבל מלכח דכתיב
אלא פסל בפי' בזה (כ"ז א') דכתיב ופסל ומלכח לא תקימו לכם היא מלכח כדי להושיב עליו הפסל (רמב"ן): (מז) האריך
רבינו בלשונו, ולא די לו לומר כי חק היתה לכנענים וכו', שרצונו ליישב לשון הכתוב שאמר אשר שגא שמיחר הוא מאחר

אור החיים

ויסתפק בקנענים, תלמוד לומר דק דק פירוש הבס
שהשגת לדיינים שהם ראויים, עליך לחזר אחר
היותר ראויים מהם:
בא. לא חטע לך אשרה וגו'. רבותינו ז"ל
אמרו^(ס) (סנהדרין ז'): כל המעמיד דיין
והעמידו חינו נחשב עליו

אור בהיר

בד) מעטס הקמיכות. בז) והוא מיותר. בז) ופי' לך להנאך ולטובך.

א לא תבוס
ואמר די יהי
ביש ארי מן
הוא: ב ארי
מקרויך ריי
או אתתא
קדם יי אלהיך
ג ואזר ופל

לכנענים^(ס), ו
האבות עכשו
לעבודה כוכבי
אזכרה למפגל
מדרשו זו שאג
(ב) לעבוד בו
שנינו נטחאות - לפני

מזבחותיהם חמו
מזבחות היה לה
במקמן: א) ו
למקומו הרי הו
בשעת שחיטה, ח

י"א. לא

ז"ל (ספרי) ז
בתיבת יהיכ
עובר, ואפשר
שנעשית זו ב
פנים לריך לח
פסולה, והוא
מוס פירוש י

בד) והוא פשיטא
ק"ל הלא מה שאג

ולא תקים לך מצבה - חזקת האליב קבותניות

תרדוף רצה
רצה לומר
ז לישׁראל,
כל להקדו
ברוך הוא
ינים תחת

תהיה וגו'
תקים לה
על אמרו
וא מיותר.
שרה' לפי
גם אמרו
איננו מוכן
ז על שם
נעשה. גם
" מה היא

ז וגבורה
הכונה
ושפלות
זאדם; כי
ך ליתן אל
ועבודת
ית אלהיו
ודע אשר
אפס קצה
ר העובד
מקיים כל
זה מקום
ז תורחניו
ית בימים
זו חז"ל
דין למטה
האדם דן
יו ולקבו

יבין קוצר עבודת בוראו, ומפני זה ידקה ישת
ויפנע לפני אלהיו - אז אין דין למעלה, שאין
דנין אותו למעלה במדת הדין, אפס מכריעין
אותו לכף זכות. וכיוצא בזה אמרנו על פסוק
(דברים טו יח) שפטים ושטרות תתן להם, שרומז
בזה שיתן ויהיה לעצמו שופט ושטר, וישפוט
את עצמו תמיד על קוצר עבודתו.

וזה אמרו צדק צדק תרדוף ביאורו, שהגם
שכבר שמה נפשך האזהרות והצוויים
ואתה בגדר צדק - אף על פי כן צדק תרדוף,
שתראה לרדוף צדקה לדעת ולמצוא, כי עוד
לא השלמת פעולת היום, ולהצדיק מעשיך
יותר ויותר מכאן ולהבא, ועל ידי זה
יכריעוך לזכות, ולא תהיה גידון במדת הדין
כנזכר; וזהו אמרו למען תחיה וירשתה את
הארץ רומז להארץ העליונה, ואחר כן מורה
לנו הכתוב מהות ההכנעה לאיש השלם
במעשיו, כי הנה ידוע כי רוב התורה
והמצוות הם מכונים בשם מזבח כמאמר
חז"ל (מנחות יז) ששלחנו של אדם מכפר עליו,
וגם עסק התורה מכפר. וגם אצל התפילה
מצינו כתוב אומר (תהלים יג) ונשקמה פרים
שפתינו, וזהו אמרו לא תטע לה אשרה כל
עץ, הנה ידוע שצדיק נקרא 'כל' וגם נקרא
'עץ', כמאמר הכתוב (מדרג יג ב) ה'יש ביה עץ,
ואשרה הוא מלשון אשרי (תהלים סו ב) - לשון
תהלה ותפארת, ורמז שלא יבא בקרבך שום
התפארות על עסק עבודתך, שתחזיק עצמך
לצדיק וזהו כל עץ כמובן, וזהו אמרו אצל
מזבח וגו' אשר תעשה לה ביאורו, שאם
תעשה לה מזבח מהתורה או מתפילה או
הכנסת אורחים שהיא גם כן דוגמת מזבח
כנ"ל ששלחנו של אדם כו' - לא תהיה
תפארתך בזה כי הרבה עשית, והאיש אשר
יעלה אל לבו שום פניה בעבודתו יתברך

להתברך מעט בלבבו פזאת יבחן כי עוד לא
תכון עבודתו. ואחר זה רומז לנו הכתוב עוד
ענין אחר להרגיש על ידו קוצר יד העבודה,
כי הנה הנגר אשר הקם על ונכון לבו
בעבודת בוראו - ראוי שיעלה במעלות גבוה
מעל גבוה, ולהוסיף יום יום שקל ואמין כח
בעבודת השם יתברך; אכן האיש אשר ישאר
נצב במצב אחד ותפילתו היום כתמול
שלשום בלי תוספות - זה לאות כי עודנו
במדריגה פחותה, ולא השיג געמות אור
השם יתברך ועבודתו, וזהו לא תקים לה
מצבת ביאורו שלא תשאר במצב אחד -
אשר שוא ה' אלהיך כי עבודה כזו בלתי
רצויה לפניו יתברך. L

או יאמר צדק צדק תרדוף. שבאם אתה
שפלות רוצה להיות צדק - אז צדק תרדוף,
דהיינו שתרדוף ותבריא את הצדק ממך,
שלא תהיה צדיק בעיניך רק להיות שפל
בעיניך למען תחיה וגו' כנ"ל.

כי יפלא ממה דבר למשפט בין דם לדם בין
דין לדין וגו' דברי ריבית בשעריה וקמת
ועלית וגו' ובאת אל הפתחים הלויים ואל
השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו
לה את דבר המשפט. הענין הוא כך, כאשר
אמרנו כמה פעמים, שההשתלשלות היה
כדי לחזור מכל עביות וחומריות, ולהדבק
את עצמו למעלה למעלה, ולידע שהכל
ציונים אל מדריגות העליונים. והנה צדיקי
קדושי עליונים, הם מדבקים את עצמם עם
כל בחינתם, ומיחדים הכל למעלה למעלה
לפלא עליון עד אין סוף ברוך הוא, ומשם
ממשיכים המשפט דהיינו הרחמים גמורים
לכנסת ישראל, והגבורות והדינים ממילא

השפעת
הרחמים
על
הצדיקים

ספר מאור ומע

מ"ה קלונ'מוס קל'ין ב"ו צפ"ט י"ן זצ"ג

מה טוב: ארץ חיים למעלה למשכיל למען סוד משאול
 מטה: בית גאים יסח ויהוה ויצב גבול אלמנה: תועבת יהוה
 מחשבות רע וטהרים אמרינעם: עכר ביתו בוצע בצע

זין סוד
 בעתו

50: ליט
 : תוגת
 ו: ויגונה
 : במקום

במענה פיו, כשימצא מענה בפיו בעת שישאלו אותו. ודבר בעתו, שהוא בזמנו, מה טוב מזה, שאז לבו שמח בכל עמלו.⁶¹

7 ← (כד) ארץ חיים למעלה למשכיל. האדם נקרא הולך⁶², שצריך לילך. תמיד מדרגה לדרגה ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה, חס ושלום, כי אי אפשר שיעמוד בדרגה אחת. וזהו, "ארץ חיים למעלה למשכיל". למען סוד משאול מטה. כדי שלא יטה לרדת למטה שאולה, ומחמת ה, "ארץ חיים" יסור "משאול".

ס אולת,
 ל ואיש

כה) בית גאים יסח ה'. כמו שאמרו בברכות בפרק הרואה⁶³: רואה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב כו' והרואה בתי ישראל בישובם אומר ברוך מצביב גבול אלמנה. ופירש רש"י: בעת שנתישבה ירושלים בבית שני או גם נתישבו כל גבולי ארץ ישראל. וזהו, "בית גאים" בית נבוכדנצר שנתגאה במה שאמר⁶⁴: "אעלה על במתי עב' וגו', "יסח ה' " ויצב גבול אלמנה. ועוד: "בית גאים" הוא אדום. "יסח ה' " כמו שנאמר⁶⁵: המה יבנו ואני אהרוס. "ויצב גבול אלמנה" שעתיד לעשות חוצות ירושלים עד דמשק⁶⁶ ולהרבות גבול ארץ ישראל. ועוד: "בית גאים". כי "גאים" הוא מנין 'המן' הכתובים במגילה. "בית גאים" הם עשרת בני המן כמנין האותיות שבעשרת בני המן וזה שנאמר⁶⁷: ותשם אסתר את מרדכי על בית המן.

זיא עצה
 ו כאשר
 ירות גם

עתיים:
 פיו, ואז
 יר בעתו
 ומר אף
 אם לא
 שאילה

כו) תועבת ה' מחשבות רע. כלומר, כל מחשבות הרשע, אף על הרעים, "תועבת ה' " הם. וטהרים אצלו אמרי נעם. אף שדומים לחנופה, ואינם בתכלית הטוב, הם, "טהורים".

ו ואמר:
 ו בשאר
 ח נפש,
 ל פיקוח
 או פתח
 ז לאיש

ז) עכר ביתו בוצע בצע. פירוש ה, "בוצע בצע", שאוסף תמיד ממון שאינו שלו, סופו שגם, "ביתו" ינטל ממנו. אבל מי שנוטל מתנות, אף שאינו, "עוכר ביתו", [אך] מחמת שהוא מצפה ועיניו מיחלות לעת תוקרב לפניו מנחת נדבה, וכאשר תחלתו תמשך ופעמים שלא תובא מנחתו, אפילו פעם אחת,

ום. ועין

61. ע"פ קהלת ב, י. ובדפוס הנוסח: 63. ברכות נו. 64. ישעיה יד, יד.
 "כלומר, ומה שטוב שהוא פיקוח נפש 65. מלאכי א, ה.
 בזה הוא גם כן שמח שאז שמח לעצמו 66. "עתידה ירושלים להיות מגעת עד גם כן".
 דמשק, ספרי דברים א, א.
 62. עין ו, יב. וגר"א לברכות סד. 67. אסתר ה, ב.

זואל הרי
 "ח סימן
 ירושלמי

ספר משלי
 ע"ג ל'אור
 כ"א

תבנה אתהן נזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה: גם ולא תעלה במעלת עלי →

העבד קדמי לא תבני ותהון פסיקון לא תרים חרבך עליה ותחללה: גם ולא תסק בדרגין

רש"י

הם משמשים: גזית. לשון גזח"ס, שפוסלוק ומכתחין* צברול (סס): (כי חרבך הנפת עליה. הרי כי זה משמש צלשון פן, שהוא דילמא, פן תניף חרבך עליה:) ותחללה. הלא למדה שאם הנפת עליה צרול חללת, שהמזבח נצרה להאריך ימיו של אדם^ס והצרול נצרה לקצר ימיו של אדם אין זה צדין שיוקף המקצר על המאריך (מכילי - הנח - מדות ג' ד'), ועוד שהמזבח מעיל שלום בין ישראל לאזניהם שבשמים לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל, והלא* דברים קל וחומר^ס, ומה אבנים שאין רואות ולא שומעות ולא מדברות על ידי שמיטיות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם צרול, המעיל שלום בין אדם לאשתו בין משפחה למשפחה בין אדם לחברו על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות (מכילי - הנח): (כג) ולא תעלה במעלת. כשאחת בזנה^ס כבש למזבח לא תעשכו מעלות מעלות, אשקלוג'ם צלע"ז, אלא

שנינו נוסחאות - שפוסלוק ומכתחין - ומסתתן. והרי

לקט בהיר

נט) אלא שגזיזה שייך בדבר שגוזזין אותו במספריים כגון זמר, וכאן מושאל הוא אלל האבנים, שכמו שגוזזין העודף שאינו נזרך כדי לתקן הנשאר כמו כן כותחין האבנים בצרול לעשותן כמדתן וחלקים, אבל באבנים של מוצח לא תעשה כן אלא אבנים שלימות כמו שכתב מן ההר, וגם כשחוצב אינו חוצב בצרול, ואמר "עליה" לשון יחיד, שקאי על המזבח שעליה היא ההקפדה לא על האבנים (בא"י): (ס) כי החטא מקצר ימים והמכפר את החטא הרי הוא מאריך ימים (ג"א): (סא) פי' זהו כוונת הכתוב במה שאמר טעמו של משה זו, וכן לקמן במעלות אשר אין דרכה צדק, כדי ללמד לאדם דעת בהתנהגותו (במ"ח): (סב) פי' אין זה צווי לכהן, אלא הבונה יבנה באופן שהעולה לא יעלה במעלות (רא"ם), וזה ענינו כאן לפי פשוטו, אבל באמת לא תעשה היא לכל הפוסט פסיעה גסה בשעה שעולה בכבש אל המזבח (סד"ז):

ברוך שהחייני וקיימני בחסדים, גם יעורני לפרש המשפטים

אור החיים

לכא צעי ובלצוי אני מחרף ומגדף בעבודה זרה זו ואין מעשי אלא לתכלית הריוח, וכנגד זה אמר ואלהי זהב לא תעשו לכם פירוש הגם שאין לבו ונפשו מאמינים בה דבר אלא לזד שזה זהב הזהב ובשביל הנאת זהב הוא משתחור אף על פי כן לא תעשו, וגילה שחטא זה הוא דוקא בצחינת האדם שהוא פוגם עצמו וממעיט דיוקנו, והוא אומרנו לכם לזד שלא חטא אלא במעשה והמחשבה מנגדת כגלוי לפני יודע תעלומות, לזה לא יעשה החטא כיבה שחכניע צחינת הרע את צחינת הטוב כמעשה הראשון:

חסלת פרשת יתרו בעזר ישועה בתרו

אור בהיר

לה. רנ"ב) פירוש העבד דוחה כביכול את המלך ומולך מחסין, אבל השומר נפשו, הנה נפשו הקדושה חלק חלוק הוא המולך עליו.

5

מִזְבְּחִי אֲשֶׁר לֹא־תִגְלֶה עֲרוֹתֶךָ עָלָיו: עַל מִדְבַּחִי דָבָא תִּתְגַּלֵּי עֲרוֹתְךָ
עֲרוֹתֶי: פפפ

פפפ

רש"י

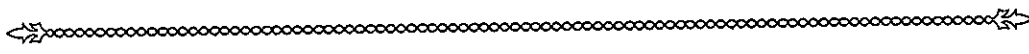
כללו שאין זהם דעת להקפיד על ציונם אמרה
חורה הואיל ויש זהם לורך לא תנהג צם * מנהג
ציון, חצרך שהוא צדמות יולרך ומקפיד על ציונו
על אחת כמה וכמה (מכיל):
חסלת פרשת יתרו

חלוק * יבא ומשופט: אשר לא תגלה ערותך.
שעל ידי המעלות אחת לריך להרחיב פסיעותיך,
ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממש שהרי כחייב (כ"ה
מ"ג) ועשה להם מנכסי צד, מכל מקום הרחבת
הפסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא, ואחזק נוכח זהם
מנהג ציון, והרי דברים קל וחומר, ומכ אזנים

שינוי נוסחאות * חלק יחיה * בהם.

יראה בעי
אדני ויאנ
והאדמה
בקרוב ה

ז « ויהי ב
ופקה בן
להלחם עי
ולקב עמו
לקראת א
אל-מסלת
אל-ינד כ
ובן-רמליה
נעלה ב
טבאל: ט
שמו פלא
המשרה
ולסעדה

הפטרת יתרו בישעיה פרק ו

« בשנת-מות המלך עזיהו וַאֲרָאָה אֶת-אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל-כִּסֵּא רָם וְנִשְׂא
וְשׁוּלְיוֹ מַלְאִים אֶת-הַיְחִיכַל: ב שָׂרְפִים עֹמְדִים | מַמְעַל לֹו שֵׁשׁ בְּנָפִים
שֵׁשׁ בְּנָפִים לְאַחַד בְּשֵׁתִים | יִכַּסֶּה פָּנָיו וּבְשֵׁתִים יִכַּסֶּה רַגְלָיו וּבְשֵׁתִים
יַעֲוֹפֶף: ג וְקָרָא זֶה אֱלֹהִים וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא
כָּל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ד וַיִּנְעֻוּ אַמּוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבַּיִת יִמְלֹא
עֲשָׂן: ה וַאֲמַר אֲוִי־לִי כִי־נִדְמִיתִי כִּי אִישׁ טָמֵא שְׁפָתַיִם אָנֹכִי וּבַתּוֹךְ עִם-
טָמֵא שְׁפָתַיִם אָנֹכִי יֹשֵׁב כִּי אֶת-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת רָאוּ עֵינָי: ו וַיַּעֲפֶף
אֵלַי אֶחָד מִן-הַשְּׂרָפִים וּבִגְדוֹ רִצְפָה בְּמַלְקָתַיִם לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: ז וַיִּנְעֶן
עַל-פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה עַל-שְׁפָתֶיךָ וְסָר עוֹנֶךָ וְחָטְאתְךָ תִּכַּפֵּר:
ח וַאֲשַׁמְעֵ אֶת-קוֹל אֲדֹנָי אֲמַר אֶת-כִּי אֲשַׁלַּח וּכְמִי יִלְךְ לָנוּ וַאֲמַר הַנְּנִי
שְׁלַחְנִי: ט וַיֹּאמֶר לָךְ וַאֲמַרְתָּ לְעַם הַזֶּה שִׁמְעוּ שְׁמוּעַ וְאַל-תִּבְיֵנוּ וּרְאוּ
רְאוּ וְאַל-תִּדְרְעוּ: י הַשָּׁמַן לִבְהֵעַם הַזֶּה וְאֲזַנְיוֹ הַכְּבֹד וְעֵינָיו הַשֶּׁעַ פֶּךָ

תורה ומחשבות ידיעה שאינו יודע שזה חטא, כי (אבות פ"ב) אין צור ירא חטא, ולכן ילמוד תורה וימלא החטא.

והכי נמי (עח) ואספתו אל תוך ביתך, שיפנה מכל עסקיו ויחצוד וילמוד בתוך ביתך, ואספתו ראה לומר שיבי' נגד עיניו החטא שראית באחיו, וזה שאמר ואספתו אל תוך ביתך עד דרוש אחיו אורו והשבותו לו, ראה לומר עד אחר הדרישה תמלא שהוא אחיו באורו חטא, והשוב בהשוכה מאורו שמן שבו, ואז והשבותו לו גם כן.

שאינו נדח רק נופל, ראה לומר שאינו עולה במעלות השלימות רק נופל בחסות המדריגה והתעלמות מהם לומר שאין זה בך, גם זה אינו רק הקם לעצמך ואז תקים עמו גם כן.

או יש לומר (פא) אם תרצה להקים אחיך תקים את עצמך עמו, כי הכל תלוי בך מלך התכלות ואחדות אחד ראש הדור עם אנשי דורו, כמו שאמרו צ"ס (ערכין יז) דור ודור ודורשיו הדור לפי דורשיו וכו' יעו"ש.

* * *

7 כ.ב. ה. לא יכו' כלי גבר על אשה ולא

ילבש גבר שמלת אשה וגו', דכבר בארתי במקום אחר (מצורע ע' קמ"ח) (פג) פסוקי פרשת יתרו (שמות יט) ויאמר אליו ה' וגו' ועלית אהה ואהרן והכהנים והעם אל ירכסו לעלות וגו', ודרשו חכמינו ז"ל אהה מחיכה לעצמך ואהרן מחיכה לעצמו והם מחיכה לעצמם וכו', והעם כל עיקר אל ירכסו את מצבם לעלות אל ה' וכו' יעו"ש מכילתא ורש"י.

כ.ב. ג. וכן תעשה לחמורו (עט) וכן וגו' לכל הצידת אחיך אשר תאצד ממנו, שהחטא נקרא חסרון ואצידה, ומלאכה ראה לומר תמלא בך גם כן, לכן לא תוכל להתעלם, שהוא כלל גדול לקיים מצות עשה ואכבד לרעך (ידו' סוטה פ"ט ה"ד) שהוא כלל גדול בתורה.

וזה שאמר (פ) לא תראה חמור אחיך או שורו נופלים בדרך והתעלמת מהם,

נועם לתולדות

(פ) גם אם אחיך עדיין אינו נדח רק הוא בבחינת נופל לא תחשוב שאין זאת בך, רק "הקם" לעצמך תחלה, ואחר כך יהי' תקים עמו להקים אחיך, כי גם בך יש שמץ מזה שאתה רואה באחיק.

(פא) או יתכן כוונת הכתוב "הקם" היינו העצה להקים אחיך הוא תקים עמו, היינו שתקים גם עצמך עמו ביחד, כי הכלל ישראל הם אחדות אחד, דור ודור לפי דורשיו, ואם כן בוודאי יש גם בך שמץ מהחטא.

(פב) שם יפורש בזה האופן הכתוב השמרו לכם עלות בהר.

(עח) ואספתו אל תוך ביתך, הכוונה שתכניס בביתך החטא אשר ראית באחיק להתברר ולחפש במעשה עצמך, עד דרוש אחיך אותו, היינו שאחר שתדרוש ותחקור תמצא שהוא אחיך בדבר החטא, שגם בך יש שמץ מאותו חטא, וכאשר תשוב בתשובה יהי' והשבותו לו, היינו שיעלה בידך להחזיר בתשובה גם את אחיך.

(עט) כל חסרון וחטא נקרא אבידה, ואמר כל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה, היינו שכל חטא ואבידה אשר תראה באחיק תמצא גם בך שמץ מזה החטא, ולכן לא תוכל להתעלם.

והענין דכתב רמ"א זצ
המן וכו' הר
ען גצוה חמשים אמה
מרדכי במדריגה עליונה
סבת נפילתו וכו' יעו"ש
פ"ו רצוי השמן גורם
וצוה בארתי (צ"פ רס"ה)
במעלות אשר לא תגלה
(פב) וכו' הדין איפכה
לי מדריגות אנשי חומר,
שכתב האלשיך (בהר ד'
תימא (אבות פ"ה) קל
למעלה מכולם וכו' יעו'
(צ"פ תז.) צמשנה (אבות
אצרכם אציו לתלמידי
כי גבר נקראים אנשי
אנשי חומר שחש כחם כ
(פג) היצה"ר אורם
חמשים אמה, היינו שמפ
במדריגה גבוה יותר
הנפילה, כי רבוי השמן
(פד) לא תעלה במע
לא תגלה ערותך, היינו
יותר מדאי או תפול
ערותך,
(פה) לא יעשה להי
הבחינת צורה די לי לו
החומר, רק כמו שפירע
תימא קל כנשר, דכמו ש
למעלה מהכל כן יהי'
עשה לעשות רצון הבור
(פו) מה בין תלמי
בלעם, הכוונה שגם תלו
המדות של תלמידי בלעו

מורה"ר יעקב יוסף רבני סניף ירושלים

אינו עולה
במדריגה
גם זה
ו גם כן.
זים אחיך
! תלוי בך
הדור עם
ך יז. דור
יעו"ש.

זכה ולא
נז' דכבר
"ח (פג)
אליו ה'
'בעם אל
ו"ל אחי
מו והס
זל ירכו
מכילתא

רק הוא
בך, רק
" תקים
מך מזה

" היינו
, היינו
ישראל
י, ואם

הכתוב

והענין דכחז רמ"א צספר מחיר יין שכוונת
כמן וכו"ל כרע (פג) (אסתר ה) יעשו
עץ גבוה חמשים אמה, רצה לומר שיעלה
ממדכי במדריגה עליונה שעל ידי זה יהי'
סבת נפילתו וכו' יעו"ש, כי (חנה"ל אהבת ה'
פ"ו) רבוי השמן גורם כיצוי הפחילה, (פד)
ובזה בחרתי (צ"פ דסה: (שמות כ) לא תעלה
במעלות אשר לא תגלה ערותך עליו יעו"ש,
(פה) והוא הדין איפכא שיאמרו אנשי אורה די
לי ממדריגות אנשי חומר, זה גם כן אינו, וכמו
שכתב האלשיך (בהר ד"ה הראשון) במשנה בן
תימא (אבות פ"ה) קל כנשר, שיראה לפרוח
למעלה מכולם וכו' יעו"ש, וכן ביחתי
(צ"פ תז.) במשנה (אבות פ"ה) ומה בין תלמידי
אברהם אצטיו לתלמידי בלעם וכו', וכבר נודע
כי גבר נקראים אנשי אורה, ואשה נקראים
אנשי חומר שחש כחם כנקבה.

ובזה יוצן (פח) לא יהי' כלי גבר על אשה,
רצה לומר שילבש צמדה גבר וחסידות
מי שאין רק בחומר אשה, והוא הדין איפכא
לא ילבש גבר שמלת אשה מדת אנשי החומר,
רק כל אחד לפי בחינתו הראוי לו, (פח) וזה
שאמר תועבת ה' כל עושה אלה, שיכיו הכל
עושין. אלה בצחיכה אחד זהו תועבה, ורצה
לומר דבש"ס דנדרים דף נ"א אמרו לשון
תועבה הוא תועב אהב צב וכו', והכי נמי
כך שהוא תועב בדרך הראוי לו להפוס,
ולאחז דרך אחר שאינו ראוי לו והוא תועב
בה, על כן יאחז לדיק דרכו הראוי לו, (פט)
וזכ שנאמר (שמות יט) כה תאמר לבית יעקב
ותגיד לבני ישראל, וק"ל.

כא) י"ד. בפרשה כי תצא למלחמה על
אויבך ונחמו ה' אלהיך ושצית שציו,

נועם לתולדות

(פג) היצה"ר אומר יעשו עץ גבוה
חמשים אמה, היינו שמפתה את האדם לעלות
במדריגה גבוה יותר מדאי, וזהו סבת
הנפילה, כי רבוי השמן שבגר גורמת הכיבוי.

(פד) לא תעלה במעלות על מזבחי אשר
לא תגלה ערותך, היינו שאם תעלה במעלה
יותר מדאי אז תפול ממדריגה ותתגלה
ערותך,

(פה) לא יעשה להיפוך, שלא יאמר איש
הבחינת צורה די לי להיות במדריגת אנשי
החומר, רק כמו שפירש האלשיך מאמר בן
תימא קל כנשר, רכמו שהנשר מתאמץ לפרוח
למעלה מהכל כן יהי' קל וזריו בכל מצות
עשה לעשות רצון הבורא ית'.

(פו) מה בין תלמידי אאע"ה לתלמידי
בלעם, הכוונה שגם תלמידי אאע"ה יש להם
המדות של תלמידי בלעם, רק הוא לרוחניות,

שמתאווים רוחניות יותר מדאי ברוח גבוה
ונפש רחבה.

(פז) מי שהוא בתואר אשה וחומר לא
ילבש כלי גבר בחינת צורה וחסידות, וכן
להיפוך מי שהוא בחינת גבר וצורה לא ילבש
שמלת אשה ובחינת חומר, רק כל אחד
יתלבש לפי בחינתו הראוי.

(פח) תועבת ה' כל עושה "אלה", הכוונה
שאם כל והכל עושים "אלה" היינו אופן אחד
זהו "תועבה" שפירשוהו חז"ל לשון תועה
אתה בה, היינו שזהו טעות מה שחושבים
שהכל יתנהגו בבחינה אחת.

(פט) כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני
ישראל, היינו שהן הבני עלי' והן הפשוטי עם
כל אחד יאחז דרכו הראוי, לא פחות ולא
יותר.

הַאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ
 בְּלֵהִימִים: פ שלישי אמא אז יבדיל משה
 שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה
 שְׁמֹשׁ: מב לָנֶם שְׁמָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח
 אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלְיַדְעַת וְהוּא לֹא־שָׂנֵא
 לוֹ מִתְּמַל שְׁלֹשִׁים וְנָם אֶל־אֶחָת מִן
 הָעָרִים הָאֵל וְחָי: מג אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר
 בְּאֶרֶץ הַפִּיִּשְׁר לְרֹאוּבֵנִי וְאֶת־רֵאמֹת

י אֶתְהָךְ יִהְיֶה כִּי יִמָּא:
 מא בְּכֵן יִפְרֹשׁ מִשֶׁה תִּלְתָּ קְרוּיָן
 בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא מְדִנַּח שְׁמֹשׁא:
 מב לְמַעֲרֹזֶק תִּמְנָן קְמוּזָא דִּי
 יִקְטוּרָ יִתְּ חִבְרָה בְּרָא מְגֻדְעִי
 וְהוּא לָא סְנִי לָהּ מֵאֲתַמְלִי
 וּמְדַקְמוּדִי וְנַעֲרוֹק לְחַד מִן
 קְרוּיָא הָאֵלִין וְחִקְנָם: מג יִת
 בְּצִר בְּמִדְבָּרָא בְּאֶרְעָא מִיִּשְׂרָאֵל
 לְשִׁבְטָא דְרֹאוּבֵן וְיִת רֵאמֹת

לקט בהיר

רשי"י

ככותב התורה ב"ה: (מא) חלל סיקון ועוג: (מב) כצר פירשו זאת צפ' בשלח פסוק אז ישיר משה (עיי"ש), שהגם שחורתינו הק' מלאה לשון עמיד במקום הווה או במקום עבר (כשאינן לטעות) דרך מליצה, או פירושו שרגיל להיות כן חמיד, כאן אין לומר כל זאת דכתיב "אז" ולא שייך להמליך לכתוב אלה לשון עמיד שהרי סתירה יש, אלא ודאי פירושו שהכותב ב"ה מעמיד עצמו כאילו הדבר נעשה עתה בפניו ואומר שעמיד משה להבדיל כלומר חושב שיבדיל, ואין זה

כאשר חסה רוחה היום (מא): (מב) אז יבדיל. נתן לב להיות חרד לדבר שיבדילס (מב), ואף על פי שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שצאחן כנען (מב), אמר משה מלוח שאפשר לקיימה אקיימנה (מכות י'): בעבר הירדן מזרחה שמש. צאותו עבר שבמזרחו של ירדן (מב): מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק (מב) נקודה רי"ש בחט"ף מזרח של שמש מקום זריחה השמש (מב):

אומר שלא הבדיל רק חושב, חושב וגם הבדיל, אלא שאומרה בדרך זה כדי לעורר אותנו בדבר חידוש שהוא מעצמו חרד וזירז לעשותה מיכף ומיד הגם שאין נחוץ עד כמה שנים: (מג) דכתיב צפ' מסעי שש ערי מקלט, והוכחנו שם מן היסוד ועוד הוכחה שכל השש (ג' מעבר זה וג' מעבר זה) אינם קולטות רק בפעם אחד: (מד) ר"ל מזרחה שמש מקושר לתיבת הירדן כאילו אמר למזרח שמש שלו (ה"א בצופה במקום למ"ד בתחלתה) ואינו דבר בפני עצמו לומר שהיה למזרח של עולם, ולפי שב' הדדים נקראים עבר הירדן, ובפרט עתה שהיו צאחן גלעד וכל לטעות שפי' עבר הירדן עבר שני של הירדן, לזה צריך לומר שהיה בעבר מזרחו של הירדן (רא"ם): (מה) פי' זה החילוק, אם נקוד הרי"ש בקמ"ץ מוקפה הוא תיבה לבדה, ואם נקוד בשו"א (רש"י קורא לשו"א חט"ף) הוא נקשר לתיבה שלאחריו, על משקל מקום - מקום כבודו (ג"א): (מו) ר"ל לפי מה שאמרנו צאות הקודם שמזרחה מקושר לתיבת שמש בהכרח לומר שאין פירושו לנד מזרח ש"כ יהיו הערי מקלט בשמים בנד מזרח של החמה, אלא פירושו בנד שהשמש זרחה בתחלת עלייתה, ובאמת שם מזרח נגזר מזריחת השמש

אור החיים

קיים חרי"ג מלוח (פ):
 מ. גותן לך כל הימים (פ) פירוש לפי שאמר להם למען תאריך ימים על האדמה השש משה שיאמרו שהכוונה היא שעל ידי מעשיכם הוא

אור בהיר

קו) פירוש כל אותם שאין בכוון לקיימם. קו) זה נראה כסתירה על אומרו תאריך ימים שפירושו ארוך ולא קצר חלל אינו לעולם. קו) פירוש כמו שימי האדם ע' שנה חרוזים אלא אם יזכה יוסיפו לו כ"כ תאמר שהארץ ניתנה למשל על מאה שנה ואם

בנקעד ק'ש
 במתנן ק'שו
 אורייתא די
 ישראל: מה
 ודיניא די
 ישראל
 מו בעברא
 לקבל בית
 מלכא דאמ
 די מחא
 במפקהון נ
 ארעה וית
 דמתנן תר
 בעברא די
 מה מערער
 דארנן ועד
 חרמון: מט
 דירדנא ק'

(מד) וזאת
 פרשה זו: נ
 הס אשר דב
 מואב (מב): ו

אומר, וביאו
 פירוש כי מ
 ומעשה או
 ימותו צב
 י"א כ"א) לו
 כי

ו: כא וארי
גדע ית
ה יי: כב די
י: וקא יהי
ואא פתגמא
שע מללה
א ארי ישצי
י: אלקה

: (כא) וכי
כשיצא
כלי צית כי
עומד ולוח
יחר הכלים
(עס גלות
:יא. ויאמר
יצא^מ) הוא
ה תאמר זו
ור עשו כך
ו שאס צא
זע לו, חלא
ה (המוחזק
ריב צבמה
חלמ^ה) הכל
(פסוק ע"ו)
מוצו. לא
ירא ליענש
אותם.

: אבינו ע"ה
ז. וכן להפך
מז) פי
חס עמידות
מה לעשות
אבל אין זה
את המלוה
מאזכיריהו
ט) עד כאן
כשיד צ"ד

יהב קד ית ארעהון ומרתנן
ותיחב בקרויהון ובבתייהון:
ב תלת קרוין תפרש קד כגו
ארעה די יי אלקה יהב קד
למירתה: ג תתקן קד ארעה
ותתלת ית תחום ארעה די
יהסנגד יי אלקה ויהי למעירוק
תמן כל קמולא: ד ודין פתגם
קמולא דעירוק תמן ויתקנים די
יקמול ית חברה כלא מנדעה
והוא קא סני קה מאתמלי
ומדקמיהי: ה ודי יעול עם
חברה בחרשא למקץ אעין
ותתמריג ירה בפרזקא למקץ

אשר יהוה אלהיך נתן לך את-ארצם
וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם:
דב שלוש ערים תבדיל לך בתוך →
ארצה אשר יהוה אלהיך נתן לך
לרשתה: ג תבין לך הדרך ושלשת
אתגבול ארצה אשר ינחילך יהוה
אלהיך והיה לנום שמה בלרצח:
ד וזה דבר הרצח אשר-ינום שמה
וחי אשר יבה את-רעהו בבלידעת
והוא לא-שנא לו מתמל שלשם:
ה ואשר יבא את-רעהו ביער לחטב
עצים ונדחה ידו בגרזן לכרת העץ

לקט בהיר

רש"י

תקיף לעשות דין ומשפט, וכי בכל העונשין כתיב מות יומת
לא תגור ממנו, עוד קשה למה לא אמרה סמוך לעונש סוף
פסוק כ' ומת הנביא הוא לא תגור ממנו ומה ענינה כאן,
לזה אמר שיעלה על דעתך שלא להפך בחובו מחמת יראת
הכבוד הלא כל השנים הללו היינו מחכים לשמוע דבר מפיו
והיה בן צימו של הקב"ה ציר נאמן מאתנו לאבינו שבשמים
ופחאוס נסייע בלחוריות להמימו, לזה אמר אין זה עוד אותו
שהיה, בזדון דברו הנביא, איש זדון הוא רשע גמור לא תגור
ממנו, וזה יבא על נכון לשון הכתוב שלא אמר מות יומת
אלא ומת הנביא הוא פי' צריך למות הגם שנביא הוא
(בד"א): א) כגון שהיה כל א"י ד' מאות פרסה, א"כ
יהיה מן הגבול הדרומי עד חצרון מאה פרסה, וכן מחצרון עד שכם, ומשכם עד קדש מאה פרסה, וכן מקדש עד גבול
הצפוני, ונקרא זה שפיר משולש, לא שא"י הוא משולש שהרי עשינו אותה לדי' חלקים לא לג' אלא הערים משולשים בחוף
הגבול, כלומר תחלק את הגבול ג' פעמים (ג"א). ובגמ' שם פריך ומאי שנא מליעאי דמקרב (פי' הנריך לנוס בין חצרון
לשכם או בין שכם לקדש יש לו לכל היומר חמשים פרסה משא"כ בין הגבול לחצרון ובין קדש לגבול יש מאה פרסה) ומשני
אמר אביי בשכם נמי שכיחי רוחמים: ב) עד כאן הוא פירושו של "גברון לכרות העץ" שאין פירושו שנגפה ונדחה ידו
בגרון שהלא אוחז בו והיאך נגפה בו ידו ועוד לפי"ז אות למ"ד של לכרות אין לו שום שחר והצנה שהיל"ל ונדחה ידו בגרון
הכורת העץ, אלא פירושו כשהגרון בא לכרות העץ אז ונדחה ידו, או כשחזו בגרון לכרות העץ אז ונדחה ידו, ועמה מפרש
מיבט ונדחה שפירושו כתרוממו שנשמטה ידו שהיתה עד עתה אוחז בגרון בחוקה ועמה נשמטה ועל ידי השמטה זו נשל
הצדל והיה מה שהיה ומתי היתה השמטה זו (בגרון לכרות העץ) כשחזו בגרון להפיל אותו נכה על העץ לכרות אותו: ג)

עליו (ספרי): ג) תבין לך הדרך. מקלט מקלט היה
כתוב על* פרשת דרכים (מכות י'): ושלשת את
גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול עד העיר
הראשונה של עיר מקלט כשיעור מהלך שיש ממנה
עד השנייה^א, וכן משניה לשלישית וכן מן השלישית
עד הגבול השני של ארץ ישראל (ספרי - מכות ע"ג):
ה) ונדחה ידו בגרון. כשצא להפיל (מכת) הגרון
על העץ^ב, ותרוממו וחתמריג ידיה, לשון השמטה
וכשמטה ידו (להפיל מכת הגרון על העץ), כי שמעו
הצבקר (ש"ב ד' י') תרגום יונתן ארי מרגובי תוריה^א:
שינוי נוטאות - בכל

עוזה שלט ידו ואחז בגרון מפני שחשש שהצבקר ישמטו את הארון ויפולו.

גלות למקום תורה

תפיסת עומק בתפקידה של גלות

"רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר, שהיא תבוא אחריו, שחבריו יקימוה בידיו, ואל בינתך אל תישען."
(פ"ד מ"ד)

ואין המשנה יוצאה מידי פשוטה: שתהא רדוף אחר דברי תורה. ואם אין תלמידי חכמים מצויים במקומך, הוי גולה אתה למקומם. שאין דברי תורה מתקיימים, אלא במי שמוסר נפשו וגולה עליה.

אלא שניסוחו של ר' נהוראי: "הוי גולה למקום תורה", מביא אותנו לכלל הרגשה, הכורכת את דבריו לגלות בעיר מקלט, האמורה ביחס להורג נפש בשגגה. וכפי שיתברר.

אסופת מערכות - כרך ה' גאון י"א. באקו
הרה"ק ר' חיים יעקב גאון זצ"ל
זריבג אסנון י"א. הרה"ק פריזמן

ז. עיקר

ואף

שנו

ואשר

נדבתו רוח

הוא, אינו

הרע - לא

ושואבת א

וכאן כ

וכן פס

חוץ לתחו

וכיוצא

חיותו ויני

היומיום ב

וגם עניני

הישיבה ו

ערבתו ש

הליכת הרוצח לעיר מקלטו, שתכליתה, כאמור, לרכוש קניני תורה, מורה לנו גם כיצד הוא דרך קנינה של תורה. הרוצח בעת גלותו, אינו פועל לפי בחירתו, לא בבחירת המקלט, ובודאי לא בעצם בריחתו. הוא מונע על כרחו, על ידי גואל הדם המרדף אחריו.

ופנימיות הדברים - על פי הגדרתנו - היא, שכשאדם גולה לחצרות ה', אסור לו שירגיש, שמקום תורה הינו עבורו, ברירה אחת, מתוך מגוון האפשרויות שונות. כי עליו לחוש בכל רמ"ח אברי הנפש שלו, שבלעדי עיר מקלט התורה, אין לו מקום בעולמו של הקב"ה. L

ומשונה היא גם הדגשת ה'מקום' האמורה בפרשת ערי מקלט: "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמרה" (שמות כא, יג) - מאי משמע 'שימת מקום'.

ומעורר ה'שפת אמת', כי רוצח ההולך לעיר מקלט, צריך לחיות בהרגשה ברורה, שאין לו מקום בעולמו של הקב"ה. ואין מנוח לכף רגלו, אלא במקום תורה לבדו.

והדברים הללו, מוגהים באורו של ה'שפת אמת', שהאיר את הקשר בין גלותו של רוצח, לגלות למקום תורה; וכן את הרגשת התלות המוחלטת שצריכה לרוחש, ביסוד מעשה הגלות, כדלהלן:

"אא"ז זצ"ל הגיד הטעות: "בצרה תקלוט כבצר" (עי' מכות יב, א).

"כי ההורג נפש בשגגה, אין לו מקום בעצמו [כמ"ש במדבר לה, גא: 'ולארץ לא יכופר וגו']. אך השי"ת נותן לו מקום לגלות שמה. וזה 'בצר'. היא החיזוק והתוקף שנותן השי"ת, ויוכל לחזק בזה, וכמו כן, כי התורה קולטת, כמ"ש בגמ' (שם י, א): '[מנין לדברי תורה שהם קולטין; שנאמר (דברים ה, מג-מד)] את בצר במדבר, [וכתיב בתריה] וזאת התורה'.

"וגם כן מי שיודע שחטא, ואבד מקומו, ושב להשי"ת - יוכל להנצל על ידי התורה, אבל אם עולה על דעתו, שיש לו מקום - אינו קולט כלל. כי כל מה שקולט הוא, זה שיודע שאין לו מעצמו מקום כו" (מסעי תרל"א)

וככל אשר ביארנו.

בענין חשיבות התורה

7 ← ראש הישיבה, הגאון ר' חיים יעקב גולדויכט זצ"ל השריש בקרב תלמידיו חשק עז ללימוד התורה ולחשיבות התורה. ראש הישיבה הורה לנו שבכל החלטה שמחליטים בחיים תמיד צריכים לשקול אם התורה תרויח או תפסיד ע"י החלטה זו. וכן מצינו בחז"ל (אבות דרבי נתן פרק יז אות ז) וז"ל וכל מעשיך יהיו לשם שמים לשם תורה שנאמר (משלי ג) בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך.

מעמד הר סיני

באחד מביקוריו בארצות הברית (אייר תש"נ) השתתף ראש הישיבה זצ"ל בסיום הש"ס הגדול של הדף יומי בעיר נוא יארק. ואני זוכר שלאחר כמה ימים נפגש ראש הישיבה עם כמה בוגרי ישיבת כרם ביבנה שנמצאו בישיבת רבינו יצחק אלחנן. באותה שעה סיפר ראש הישיבה זצ"ל שמאד התרגש מרעיון שסיפר הרה"ג ר' אליהו שווי שליט"א בשם רבו הרה"ג ר' אהרן קוטלר זצ"ל בכינוס הנ"ל. הגאון ר' אהרן זצ"ל העיר דלא מצינו שהתורה קבעה מצוה מעשית מסויימת לזכרון מעמד הר סיני בחג השבועות כמו שמצינו שקבעה התורה מצוות פרטיות לזכרון בפסח וסוכות. והסביר ר' אהרן שרק צריכים זכרון לדבר שלא נמצא אתנו כעת, אבל מעמד הר סיני הרי נמצא אתנו כעת בכל זמן שלומדים תורה וכמבואר בפסוק (דברים ה:יט) קול גדול ולא יסף ומבואר בגמ' (סנהדרין יז.) לא יסף הכוונה דלא פסק. (עיין במשנת ר' אהרן מאמרים ושיחות מוסר ח"א עמ' לד ועיין נמי בקונטרס נועם שי"ח עמ' פה - שיחות שנאמרו ע"י הרה"ג ר' יוסף חיים שניאור קוטלר זצ"ל). הרעיון הזה הוא השורש לגישתו של ראש הישיבה לתורה מתוך רצינות יתירה וכמבואר בגמ' (ברכות כב.) והודעתם לבניך ולבני בניך וכתוב בתרי"ו יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אך כאן באימה וביראה וברתת ובזיע.

עלי ברוחניות

איתא בגמ' מכות (דף י.) תנא תלמיד שגלה מגלין רבו עמו שנאמר וחי עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. והעיר ראש הישיבה זצ"ל דאיזה צורך יש שהרב

יקרא ח"מ

ספר זכרון לברכה ר' חיים יעקב גולדויכט זצ"ל

ילך לעיר מקלט וכי לא יכול התלמיד למצא רב אחר ללמדו שמה. והסביר ראש הישיבה שבודאי התלמיד יוכל למצא רב אחר בעיר מקלט אלא דכיון שרגיל התלמיד ללמד אצל רב פלוני בודאי תהי' לו יותר הצלחה עם הרב הזה. הצורך שתהי' לו ההצלחה הזאת כ"כ נחוץ עד כדי שמגלין רבו עמו. ומבארים לנו חז"ל שמניעת הצלחה זו שוה כמו ההבדל בין חיים למות - וחי עבד ליה מידי דתהוי ליה חיותא.

→ ראש הישיבה עידד את תלמידיו שתהי' להם שאיפה חזקה לעלות בתורה וברוחניות. והדגיש ראש הישיבה שברוחניות אין מושג של עמידה במקום אחד. ברוחניות אם לא עולים בודאי שיורדים. יסוד זה מובא בגר"א במשלי על הפסוק (טו:כד) ארח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה. וכתב הגר"א וז"ל האדם נקרא הולך שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה, חס ושלום כי אי אפשר שיעמוד בדרגה אחת. עכ"ל.

תלמוד תורה כנגד כולם

איתא במשנה ריש פאה (פ"א מ"א) ותלמוד תורה כנגד כולם. וביאר הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל דדברי המשנה מבוארים על פי דברי הרמב"ם בפירוש המשניות. המשנה אומרת שאלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו. ומבואר ברמב"ם בפירוש המשניות דמצוות שבין אדם למקום מקבלים שכר בעולם הבא. אמנם, במצוות שבין אדם לחבירו לא רק שמקבלים שכר בעולם הבא כיון שקיים צווי הבורא אלא מקבלים ג"כ שכר בעולם הזה כיון שפלוגי נתן הנאה לחבירו בעולם הזה. וזה כוונת המשנה שאלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעולם הבא. וממשיך הרמב"ם ומסביר שהמילים ותלמוד תורה כנגד כולם נאמרות על השוואת ת"ת כנגד מצוות שבין אדם לחבירו שהוזכרו במשנה, כלומר שת"ת מצד החסד שבו שקול כנגד המצוות הללו. ומבאר הרמב"ם שהסבה שת"ת נכלל בתחום של חסד הוא בגלל שת"ת מביא לידי מעשה. והוסיף ר' אהרן זצ"ל שאפשר לבאר שת"ת ג"כ החסד הכי גדול על פי הגמ' בע"ז (ג.) שהקב"ה התנה עם מעשה בראשית שאם ישראל מקבלין את התורה מוטב ואם לאו העולם יחזור לתוהו ובוהו.

ר' אהרן ממשיך ומסביר שמדברי הר"מ מבואר שהבטוי ות"ת כנגד כולם במשנה דפאה קאי על החסד שיש בת"ת. אמנם, מצד חשיבות התורה בעצמה מבואר במאמר חז"ל אחר (ירושלמי הובא בר"ש פ"א דפאה) על הפסוק יקרה היא

מפנינים ו
לדבר אח

כ
ש הגר"א ש
כמו כסף
הגר"א מ
של דברי
נחוצים -

ו
האדם. ו'
נהוראי א'
להביע א'
להציל ג'
והכרחי ז'
התורה.)

נ
לאור בע'
להיות תו'
בר' חנינו'
בימים וי'
הבגדים י'
וזה מתנו'
התוה"ק
לא תפעו'
ה.). על'
בא בגלל'
עוסקין ג'
ולכך זלו'
בשאר ח'
תורה תב'
בתורה ת

מפנינים וכל חפציך לא ישורו בה - וז"ל אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה עכ"ל. כלומר דת"ת שקול בחשיבות כנגד כל המצוות.

חשיבות התורה

כתוב במשלי (ג:טו) יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישורו בה. ומבאר הגר"א שיש ב' סוגי דברים שחשובים לבני אדם. הסוג הראשון כולל דברים יקרים כמו כסף וזהב. וסוג השני כולל דברים הנחוצים לחיי האדם כמו תבואה וכדומה. הגר"א מסביר שהפסוק הזה מודיע לנו שהתורה היא הדבר הכי יקר בסוג הראשון של דברים - יקרה היא מפנינים וכן, היא הדבר הכי נחוץ בסוג השני של דברים נחוצים - וכל חפציך לא ישורו בה.

ראש הישיבה זצ"ל תמיד הדגיש את הנחיצות של לימוד התורה לחיי האדם. ועל פי זה פירש ראש הישיבה זצ"ל דברי המשנה באבות (ד:יד) רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה וכו'. כלומר שהמשנה נוקטת לשון גולה להביע את הרעיון שכמו שרוצח בשוגג מרגיש צורך הכרחי לגלות לעיר מקלט להציל נפשו ה"ה צריכים אנו להרגיש שההליכה למקום תורה היא דבר נחוץ והכרחי לחיים הרוחניים. (ועיין במהר"ל בהקדמתו לספר אור חדש לגבי הכרחיות התורה.)

מבואר בכוכבי אור להגאון ר' יצחק בלאזער זצ"ל (סי' ה בחלק שיצא לאור בשנת תשל"ד) שרק ע"י הכרת חשיבות התורה פועלת התורה על האדם להיות תבלין ליצר הרע. וביאר הענין ע"פ הגמ' בברכות (סב:) וז"ל אמר ר' יוסי בר' חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו. ומסביר הכוכבי אור וז"ל מפני שביזה את הבגדים שכרת כנף מעיל שאול במערה ע"ש. והיינו כי בטבע הבגדים להחם הגוף, וזה מתנת השי"ת, ומאחר שביזה את הבגדים לא עשו את פעולתם. וכן הדבר הזה, התורה"ק היא תבלין ליצה"ר זוהי סגולה רוחנית ומי שהתורה אינה חשובה בעיניו, לא תפעול פעולתה להיות תבלין נגד יצר הרע (ועיי"ש בביאור הגמ' בברכות דף ה.). על פי יסוד זה מסביר בעל כוכבי אור את הגמ' בנדרים (פא:) שחורבן הבית בא בגלל שלא בירכו בתורה תחלה. ומבואר בר"ן בשם רבינו יונה שודאי היו עוסקין בתורה אלא שלא היתה התורה חשובה בעיניהם ועסקו בה שלא לשמה ולכך זלזלו בברכתה. והוסיף הכוכבי אור דאפשר דכוונת הגמ' שבאמת חטאו בשאר חטאים גדולים אלא דקושיית הגמ' היתה דהלא ברא הקב"ה יצה"ר וברא תורה תבלין וא"כ למה לא הגינה התורה עליהם. ועל זה תירצה הגמ' שלא בירכו בתורה תחלה - כלומר בשביל דלא החשיבו את התורה לא היתה להם את הסגולה

הרוחנית של תבלין ליצר הרע. ועיין נמי במשנת ר' אהרן (ח"א עמ' רלא) שהסביר על פי יסוד זה הפסוק במשלי (יג:יג) בז לדבר יחבל לו וגו' וז"ל והיינו דאין אדם יכול לקבל תועלת מדבר שבו לו ואינו מחשיבו.

וראיתי נמי עוד ביאור לדברי חז"ל (נדרים פא.) שלא בירכו בתורה תחלה בתשובות הרמב"ם (פאר הדור סי' מב מובא בספר עלי באר לרה"ג ר' יוסף בן עמרם שליט"א עמ' שפן) שהכוונה שהקדימו כהן עם הארץ לעלות לתורה לפני ת"ח. ואע"פ שבדרך כלל כהן קורא ראשון ה"מ אם שניהם שוין אבל היכא דאחד ת"ח הוא קודם לכהן עם הארץ. והעלי באר מסביר שהי' כאן חסרון של כבוד התורה ומשום כך חרבה הארץ.

בקשת החכמה

איתא בגמ' ברכות (נה.) אמר ר' יוחנן אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנאמר יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה עכ"ל. וכבר העיר הנפש החיים (שער ד פ"ח בהגה"ה) דא"כ איך מקבלים החכמה הראשונה. ורגיל הי' ראש הישיבה זצ"ל לומר דחכמה הראשונה היא בקשת החכמה. עצם הדבר שאדם מכיר בערך הגדול של התורה ורוצה לקנותה היא גופא מקרי חכמה. ועיין ברבינו יונה על משלי (ב:ד) על הפסוק אם תבקשנה ככסף וכמטמנים תחפשנה שכתב וז"ל שיטרת בחכמה כאשר יטרח האדם לבקש הכסף... שתתערכ לנפשו החכמה ולא יהי' עליו עסקה לטורח מרוב האהבה כענין שנאמר ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה (בראשית כט:כ) וגו' וכענין חופש מטמונים שהוגד לו כי יש מטמון בבית הזה או בבקעה הזאת כי לא יהי' עליו לטורח חפוש המטמון מדעתו שימצא הון רב במקום אחד ויתעשר ברגע אחד עכ"ל.

יהי רצון שנזכה כלנו להמשיך במסורה זו של מסירות נפש לתורה שקבלנו ממורינו הגאון ר' חיים יעקב גולדויכט זצ"ל.

כִּי־עָנִי וְאֲבִיּוֹן אָנִי: בַּשְּׁמֵרָה נִפְשִׁי כִּי־
 חָסִיד אָנִי הַיּוֹשֵׁעַ עַבְדְּךָ אֶתְּהָ אֱלֹהֵי
 הַבּוֹטָח אֵלֶיךָ: גַּחְנִי אֲדֹנָי כִּי־אֵלֶיךָ אֶקְרָא
 כָּל־הַיּוֹם: ד' שִׁמְחַ נֶפֶשׁ עַבְדְּךָ כִּי־אֵלֶיךָ →

בְּנִמְרוֹ נִפְשִׁי אָרוּם
 הַסְּוֵדָא אָנָּא פְּרוּק עַבְדְּךָ
 אֵת אֱלֹהֵי דִי אָנָּא
 מִתְרַחֵץ עֲלֵךְ: ג חוּם עָלִי
 אָרוּם קְדַמְךָ אֲצִלִּי
 כָּל יוֹמָא: ד אַחְרֵי נִפְשָׁא

דְּקָא מִן שְׁמֵי
 לְחוּד יי יִתֵּן
 עָנָא תִּתֵּן אִפְתָּה:
 קְדַמִּי יִתְלַךְ
 לְאוּרַח טָב
 יִכָּא אָנָּא:

רש"י

(פ) כי חסיד אני. שאני שומע גידופי ותרפתי חסיד אני, [שכל מלכי מורח ומערב יושני יכולת ידי להנסק ולני שומק, כך הוא נאגדת תפלים. דבר אחר פירשו רשמינו צנכות (ד) ולא

צולה: (יד) וישם י:

מצודת דוד

כי עני. אני מוכנע כעני: (ב) כי חסיד אני. וזהו במה ששומע חרפתו ובידו לנקום נקם ומעביר על מדותיו:

ז. צעדיו. כמו פעמי

תמיד נוכח עיניו, זי וענני:

אבן עזרא

כענינו, או כנגד מלכי הגוים, או התפלל זאת התפלה לפני מלכו: (ב) שמרה. יש אומרים כי שמרה פעל עבר, כמו זכרה ירושלם (איכה א ז), כי נפשי שמרה מה שראוי לשמור עד היותי חסיד. ויאמר רבי יהודה בן בלעם כי הטעם שמור נפשי עד

זק (בראשית מח טו). לפניו, ובא חסר ב ח, ואני תפלה הוא וישם לדרך תפלה לדוד הפה נחות ועני ואביון

רד"ק

הוד בעודנו בורה מפני שאול. ואמר דוד תפלה זו לאל יתברך שישמרהו ויושיעהו מיד מבקשי נפשו. ואמר כי עני ואביון אני הכפל לחוק. וקרא עצמו עני, כי עני היה באותן המקומות שהיה הולך, ולא היה לו סיפוקן אם לא שהיו עוזרים אותו קרוביו ואנשי יהודה בסתר. או הימים אשר היה עם אכיש שהיה מתפרנס משלל האומות: (ב) שמרה. השי"ן נקרא בקמץ וגעיא עם הקמץ, להורות כי כן נקרא ולא בקמץ חטף והוא צווי. יש תמיהים איך קרא דוד עצמו חסיד. ואין בזה תימה, כי חסיד היה עם

הטוב: (יד) צדק. שיהיה הצדק נוכח וישם לדרך הצדק זה המזמור חיברו

פעמיו. (ברכות יד). ביתו וממונו ומעשיו ו בני ביתו, ואומר רע הזה, והן משיבין לא כך כתיב אח לא ו והוא מכניס ממונו יועיל הון כיום עברה ו הטובים ואומר להם וא לדין אנו מקדימין יאספך, ואומר וצדקה אליעזר.

: אגסטריין (פי) מתנה שעה שהיה נפטר מן

מדרשי חז"ל

יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה, ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיכשת רבי ואומר לו מפיכשת רבי יפה דנתי יפה זיכתי יפה טהרתי ולא בושתי. אמר רבי יהושע בריה דרב אידי מאי קרא, ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש וגוי. (ברכות ד).

ג) אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם. וכי אפשר כל היום, אלא לעולם הזה שהוא יום לעובדי אלילים ולילה לישראל. (ילקו"ש).

ד) שִׁמְחַ נֶפֶשׁ עַבְדְּךָ וְגו'. אדם שיש לו עבד ואומר לו אני לוקח לך בגד מן האיטלס אינו משמחו, ומה בשר דם משמח עבדו, אני שאני עבדך ואתה חי וקיים על אחת כמה וכמה. (שם).

העולם שנאמר: וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה לפיכך הטה ה' אזנך ענני. (ילקו"ש).
 ב) שמרה נפשי כי חסיד אני וגו'. הקב"ה נקרא חסיד שנאמר: כי חסיד אני נאם ה', וידוד קרא עצמו חסיד שנאמר: שמרה נפשי כי חסיד אני. רבי אבא ורבי אחא בשי"ד אלכסנדר, כל מי ששומע קללתו וספק בידו למחות ושוחק נקרא חסיד, וידוד קרא עצמו חסיד לפי ששמע קללתו ושחק. (שם).

שמרה נפשי כי חסיד אני. ר' לוי ורבי יצחק. חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עם שלש שעות, ואני חצות לילה אקום להודות לך. ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב

אֲדֹנָי נַפְשִׁי אֲשָׂא: הַפִּי־אֶתְּהָ אֲדֹנָי טוֹב
 וּסְלַח וְרַב־חֶסֶד לְכָל־קִרְאִיךָ: וְהַאֲזִינָה
 יְהוָה תַּפְלְתִּי וְהִקְשִׁיבָה בְּקוֹל תַּחֲנוּנֹתַי:
 זְבוּרָה צִרְתִּי אֶקְרָאךָ פִּי תַעֲנֵנִי: ח אֵיךְ
 כָּמוֹךָ בָּאֱלֹהִים | אֲדֹנָי וְאֵין כָּמֹעֲשִׂיךָ:
 ט כָּל־גּוֹיִם | אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יְבוֹאוּ |
 וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי וַיִּכְבְּדוּ לְשִׁמְךָ:

דַּעֲבֹדךָ אַרוֹם לְוַתְּךָ יי
 נַפְשִׁי אֲנֹקֹף בְּצִלּוֹ:
 ה אַרוֹם אֶתְּ הוּא יי טֹב
 לְצִדִּיקִימָא וְשִׁבְק לְדַתִּיבִין
 לְאוֹרֵיתִיהָ וּמִסְגִּי טִיבו
 לְכָל דְּמִצְלִין קְדָמְךָ:
 ו אַצִּית יי צִלּוֹתִי וְקַבֵּל
 לְקַל תַּחֲנוּנָי: ז בְּיוֹמָא
 דְּעָקִיתִי אֶקְרִי לְוַתְּךָ
 אַרוֹם אֶתְּ עֵנִי יְחִי: ח לִית
 כִּר מִנְּךָ בְּאַנְגְּלֵי מְרוֹמָא

יי ולית פְּעוֹבְדְךָ: ט כָּל עַמְמֵי דִי עֲבַדְתָּ יִיתוּן וַיִּסְבְּדוּן קְדָמְךָ יי וַיִּתְנוּן אִיקְרִי לְשִׁמְךָ:

רש"י

לישראל, כך מפורט נאגדת מהלים: (ד) נפשי אשא. (ה) לני חסוין: (ח) ואין כמעשיך. המקדים עליונים

מצודת דוד

מצודת ציון

(ד) נפשי אשא. אני נושא נפשי להטעין עליך ולהשען
 כך: (ז) כי תענני. בטוח אני שתענה לי: (ח) באֱלֹהִים.
 הם שרי מעלה: ואין כמעשיך. אין בעולם מעשה

נפלא כמעשיך: (ט) יבואו וגו'. כי לעתיד יאמינו הכל בה':

אבן עזרא

טעם אליך ה' נפשי אשא, כדרך ואליו הוא נושא
 את נפשו (דברים כד טו): (ה) כי טוב. לטובים: וסֶלַח.
 לחטאים: ורב חסד לְכָל קִרְאִיךָ. כנגד כי אליך
 אקרא כל היום: (ו) האזינה. שתעשה חסד עמי כי
 אתה רב חסד: (ז) ביום. לא אקרא לנסותך ולא לשוא

רד"ק

שהוא ביגון ואנחה שמח אותה: נפשי אשא. דרך
 תחינה בכל לב. או דרך מנחה, או דרך תקנה
 ותוחלת: (ה) טוב. לכל הבריות, כמו שנאמר טוב ה'
 לכל: וסֶלַח. לחטאים: (ו) האזינה. תחינות רבות שאני
 מתחנן לפניך: (ז) כי תענני. לפיכך אקראך ביום צרתי,
 כי ידעתי שתענני, כי כל קורא אליך בלב שלם אתה
 עונה, כי אינך כאלהים אחרים שקוראים להם עובדיהם
 ולא יענו, לפיכך אמר אחריו אין כמוך באלהים,
 והאלהים הם השמש והירח והכוכבים. ועובדיהם

מדרשי חז"ל

(ה) כי אתה ה' טוב וסֶלַח וגו'. למה הוא טוב שהוא
 סולח, למה הוא סולח שהוא טוב. ורב חסד לכל
 קוראין, רבי אלעזר אומר כף מעוינת עונות מכאן וזכויות
 מכאן, מה הקב"ה עושה חוטף אחת מן החוכות ומטה אותה
 לכף זכות שנאמר: מי אל כמוך נושא עוון. (שם).
 (ח) אין כמוך באלהים ה' וגו'. המפטיר בנביא הוא פורס
 על שמע, באיזה שמע אמרו בשמע של ספר תורה,

וארום רבא את א
 ועבד פרישן את
 אלקה בלחודך: י
 יתנו אורחך את
 כקשטך יחד
 למחל שמך: י
 קרמך יי אלהי
 לכבד ואיקר
 לעלב

מתחונים: (י) ועושה

מצוי
 (א) הורני. ענין למו

לומר ללכת באמתך כמו

ואביון, אז יבאו אליך ה
 לספרו הגוים גדולתך ויכ
 אלהים לבדך, ואלהיהב
 בראותי בדרך נבואה כ
 לתקן לו סבות ועלילו

זה יהיה בזמן משיחנו
 אתה גדול על כל אל
 כשיראו שתעשה נפלאו
 מביניהם, ואז יכירו כי א
 אע"פ שאני יודע כי את
 ופמעט ידיעתי, אני נ
 ותוסף לי ידיעה בחכמ
 בכחך, וכשארע זאת ז

כי גדול אתה וגו'. ה
 של מחט כל רוחו יוצא
 נקבים מחילים מחילים וא
 אתה אלהים לבדך. מלך
 ומרינה מתקלסין עמו לנ
 הקב"ה אינו כן אלא הו
 מתקלס בעולמו, הו כי ו
 אלהים לבדך. אמר רב יח
 יחידו של עולם שלא ה
 אלהים
 (א) הורני ה' דרכך וגו
 של עולם אם ראיתני

ערבי נחל

וזהו שהרגישו רז"ל לומר על מאמרו זה, כי רומז על קערה של גריסין, ור"ל כעת היות שלמה הדייט ומחוסר היה אל הלחם ואל הנוזל ואל כל מאכל, וצריך היה לקערה של גריסין לשבור רעבונו, ואז כשהשיג את הקערה של גריסין להשביע נפשו הרעבה, אז שקטה נפשו לבלתי תתאוה למטעמות המעדנים. וא"כ יפה אמר כי גם את השמחה והספק הגבוליי כחנה נפשו, ונסתה כחכמה שאין בה תכלית מעולה, תעשה חדשה בעולם.

יג) והנה ראיתי לבעל רוח חן בספרו, אומר, כי הוטבע האדם בכח המתארה הנזכר, שייבקש וישתוקק ליותר ממה שיש לו ושלא יסתפק כמה שכבר השיג, כל זה הטביע לו יוצר בראשית ב"ה, כדי שעל ידי הכח הלזה התואב והכוסף יבקש לעלות במעלות בדרכי התורה והמצוה, ומה שהשיג כבר ממנה יחשב לו למעט מזער, ולא יחזיק טובה לעצמו, לומר די מה שלמדתי ומה שעשיתי, עיי"ש לשונו.

ולא למחר לעשותם כו' ע"כ. כי לעתיד יתבטל אז הכח התאוני הנטוע באדם לבקש מותרות ותוספת, שהרי עקר הכח הלזה לא בא לעולם, רק בעבור העלות האדם על ידו הלך וגדול אל מעלות נשיאות הנפש אל ד' והתעסקות עבודתו ית'. וא"כ בימות המשיח, אשר נאמר עליהם היום לעשותם ולא למחר לעשותם, והיינו שעקרם של ימות המשיח הוא לקבול שכר (וכאמרם ז"ל היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם) ולא להוסיף מדרגה בכבישת היצר, וכמ"ש עוד בסוכה (נכ א) לעתיד מביא הקב"ה ליצה"ר ושוחטו כו', אין הכח המתארה צריך בעולם ולא יקום ולא יהיה. וא"כ התענוג הגשמי יוסיף אומץ, כמה שלא יקרא מהולל ומעורב ביגון תשוקת התוספת, אבל יספיק זה התענוג לשמח לבב אנוש.

מבואר מזה, כי האיש המעולה מחויב להשתמש בכח הכוסף הלזה, ולא יעזבהו (פן כהעזבו, ישכב וירדם, באין רואה ואין יודע ואין מקיץ, להגדיל התורה ולהאדירה) ובוה תתעלה הנפש וקאמה ורמה במסילה העולה בית אל. גבוה מעל גבוה. אולם אחר שהכח הלזה אליה וקוף בו. כי בעסקי הגוף ואודותיו גדר גדול גדרו בדבר, ואמרו ז"ל (אבות ד א), איהו עשיר השמח בחלקו. כלומר, משתמש בכח ההסתפקות הגבוליי ולא בכח הכוסף ותואב, א"כ איפה צריך האדם להשתמש גם בכח ההסתפקות. וזהו המלאכה הקשה בעסקי האדם והשתדלותו, והיינו שישתמש בכח מיוחד גם בהפכו, בפעם אחד וזמן אחד, גם בחלוף הנושאים.

אי לזאת, חלה דוד ע"ה את פני ד' אלקיו יעזרהו על דבר כבוד שמו, עכ"פ באחד מעניניו הסותרים זה לזה, והניח לעצמו הצד שכנגדו. וזהו אמרו (תהילים פג ד) שמת נפש עבדך. הרצון לו בזה, אתה ה' שימה נא מידת השמחה והשקט בנפש עבדך, בעסקי הגוף ואודותיו.

וראיתי להרב היפ"ת ספר שמות פנ"ב אות ג' ד"ה ושולחן, וז"ל: ויש לפרש שלזה רמזו במ"ש פ"ק דחסידי (תענית כה א), בעובדא דרבי חנינא בן דוסא, חזי כחלמא דכולהו צדיקי אכלי אפתורא דתלת כרעי, ואיהו דתרתו כרעי, א"ל ניתא לך כו'. שהכוונה בג' כרעי, היות תענוג שכר הרוחני מתחלף אל הגשמי בג' דברים, האחד במהות, כי הגשמי מאוס נתעב ונאלח, בענין המאכל והמשתה וזולתם, והרוחני דבר חשוב וקדוש יאמר לו. והב' בקיומו, שהגשמי זמני ועובר מן העולם, והרוחני קיים ונצחיי. והג' בענוגו, שהגשמי לא יספיק לשמח לב בעליו, אלא אדרבה מוסיף בתאוה ודאגה, כענין מרבה נכסים מרבה דאגה, ואוהב כסף לא ישבע כסף, והשכר הרוחני משמח בעליו, שהנפש תתענג במושכלות. וע"כ אם רבי חנינא בן דוסא יאכל משכרו בעוה"ז, ותהיה מדרגתו חסרה בעוה"ב לגבי חכיו, נמצא חסר הענין האחד, שהיא השמחה בהשיגו חסרונו, ממדרגת חכיו כו' עכ"ל.

7 ו ואמר כמתנצל למה הוא עצמו איננו משתדל בהתעצמות הכח הגבוליי, וההסתפקות לעצמו, כי אליך ה' נפשי אשא (שם). כלומר, אני לעצמי משתדל אני בנשיאות הנפש אליך, ובוה אני מעיר ומעורר עלי ועל כחותי הכח הכוסף והמתארה, ולזה כבד עלי, להיותי עושה שני הפכים כאחד, והוא, ההשתדל בנשיאות הנפש וההשתוקקות אל מה שלא השגתי עדיין, גם ההשתדל כשמחת הלב ודי הספוק במה שהשגתי, לזה אעזבה על עצמי ועל כחותי, נשיאות הנפש, ואתה ד', שמח נפש עבדך. L

יד) נתבונן בינה, לפי דברינו שלמעלה, וצרוף דברי חז"ל עבודה זרה (ג א) אמר ר' יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום לעשותם, היום לעשותם,

ולדעתי כל אלה הג' דברים העליונים. רמז המשורר בבקשתו כמאמרו תודיעני אורח חיים, שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח (תהילים טו יא). והיינו כי דוד המלך ע"ה בקש למצוא ולהשיג הג' דברים העודפים ברוחני, יתר אל התענוג הגשמי. וזהו שאמר, תודיעני אורח חיים (נצחיים) ובוה אשיג שובע שמחות. כלומר מעלת ההספקה והשמחה לשובע נפש, ולא יוסיף עצב עמה בתאוה ודאגה (וע"ז רמזו ג"כ רז"ל מועד קטן ט א) שמחים שנהנו מזיו השכינה, ע"כ, וק"ל. ועל המעלה השנית, אמר את פניך נעימות, כלומר שהרוחני מצד שהוא את פני ד', יש בו מן הנעימות, ואיננו נתעב ונאלח. ועל הג', אמר, בימינך נצח, כלומר שהרוחני הוא קיים נצחיי.

טו) ובוה נבין דברי ר' יהודה בפ"ב דערכין (ג ב) שזכרנו, באמרו, כנור של מקדש של ז' נימין

ספר אפיקי יהודה חלק א
 מאן מוגליר יהודה לוי צ"ח צ"ח
 3. א. א. א. א. א.
 ג' א. א. א. א. א.

מן הפירות המחוקנים, ועל ידי זה נמנע שנתן שיעור חומש, ובכל זאת היו כל פירותיו מחוקנים, ולא היה לו כך חששא דמרבצא במעשרות.

אמנם זקני המכרש"א ז"ל בחידושי אגדות כתב צביאור המאמר הלך, נראה דהכי משמע ליה, כי עשו מדה הרשעים היה צו שאמר (בראשית לג ט) יש לי רב, אבל יעקב אמר (בראשית לג יח) יש לי כל, דהיינו שהיה מסתפק צמועט בצרכת כל, וכל עלמנו לא ביקש רק לחם לחול ובגד ללבוש, וצרמו קאמר וכ"ל אשר חתן לי, אותו צרכת כ"ל שהוא גימטריא חמשים, עשר היינו חתן חמשה ממנו למעשר, ועוד אעשרנו שנית לאותו כל, היינו עישור צתרא כי קמא, וכו' עישור קמא ועישור צתרא ממלת כ"ל מנין עשר, כמספר החומש ממנו, עכ"ד. ודבריו הקדושים נפלאו ממנו, מה צא לרמז במספר הגימטריא של חיבת כל העולה חמשים, והלא כמו כן בכל חיבה וחיבה שצחורה אם חסיר שחי עשיריות ממספר הגימטריא שלו יעלה צידך החומש ממנו.

אע"פ לך, הכי קאמר אעשרנו כראשון, כלומר מעשר השני יהא כראשון. ויש לדקדק דאם היחה כוונתו של יעקב אצטו שיפריש חומש, מדוע נקט לשון כזה עשר אעשרנו שאנו לריכס לדחוק ולומר אעשרנו לצתרא כי קמא, היה לו לומר צפירוש וכל אשר חתן לי אפריש ממנו חומש.

וכשאני לעממי נ"ל צביאורו שיעקב אצטו היחה לו כוונה עמוקה במה שדקדק לומר לשון עשר אעשרנו ולא אמר צפירוש שיפריש חומש, והוא מכה הלכה פסוקה בהלכות מעשר, דאיתא בגמרא (עירובין ג.) המרבצא במעשרות פירותיו מחוקנין ומעשרותיו מקולקלין, ופירש"י המרבצא במעשרות אחד מחמש או אחד משמונה, פירותיו שסילק לנד אחר חולין מחוקנין הן, אבל המעשרות שנתן ללוי מקולקלין הן, שהרי עבד מעורב צהן, דלא חל שם מעשר אלא על הראוי למעשר והשאר עבד הוא, דמעשר צהדיא אמר רחמנא שיעור אחד מעשרה, ולא דמי לתרומה שניעלת צעין יפה וצטין רעה דצתרומה לא כתיב צה שיעור. וכן פסק הרמב"ם להלכה (הלכות מעשר פ"א ה"ד) המרבצא במעשרות מעשרותיו מקולקלין שהרי העבד מעורב צהן.

ד ונראה לומר צביאור הענין על פי מה שכתב צאפיקי יהודה (דרוש מקוב מים) לפרש הכתוב (תהלים פו ד) שמה נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא, דהנה הסי"ח הטציע צחדס כח המתאור, שיתאור וישחוקק יותר ממה שיש לו ולא יסתפק במה שהשיג, כדי שעל ידי כח המתאור יצק לעלות צמעלות צדרכי החורה והמלאכה, וכל מה שהשיג יחשב למעט מזעיר, ולא יאמר די מה שלמדתי ומה שעשיתי, אולם לא כן צעניני עולם הזה גדר גדול גדרו ואמרנו (אצות פ"ד מ"א) אחיבו עשיר השמח צחלקו, כלומר מסתפק צמועט צמה שלפניו ולא יתאור יותר, וזה מלאכה קשה להשתמש צשני הפכיים, לזה ציקש דוד המלך שמה נפש עבדך, אהה ה' שימח נא מדה השמחה והסתפקות צנפש עבדך

וירפי זה יש לומר דמהאי טעמא דקדק יעקב אצטו ואמר וכל אשר חתן לי עשר אעשרנו לך, ולא אמר צפירוש שיפריש חומש, כי צאם יפריש חומש צצת אחת צחורת מעשר, הרי יהיו פירותיו מחוקנין ומעשרותיו מקולקלין, כי אלו הפירות היתרים משיעור מעשר לא חל עליהם שם מעשר ויש להם דין עבד, אכן מאחר שיעקב אצטו היה חפץ להפריש חומש צרות מדיבה, על כן אמר צחכמה וכל אשר חתן לי עשר אעשרנו לך, היינו שמקודם יפריש מעשר צדקדוק, וממילא יהיו כל הפירות מחוקנים, ושצ אחר כך יפריש עוד עישור אחד

ברכה ל משה סי' ק"א זצ"ל

מנה אחת, והרי הוא מסתפק אף בחמשים, ולכן וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך, כי מאחר שאינו מתאזר לצור הון, עולה לו צניקל לכד את ה' מהונו, ולא יסתפק בהפרשת מעשר כדינו אלא יוסף להפריש חמישיתו לה'.

והנה מנינו דדברי חז"ל כי שורש החטאים אשר גרמו לחורבן בית ראשון וחורבן בית שני היה חסרון מדת ההסתפקות צעניני עולם הזה, כי אמרו צגמרא (יומא ע:): מקדש ראשון נחרצ צטון עצודה זרה, וידוע כי החילת קלקולס צעצודה זרה היה על ידי ירבעם בן נבט, ואיחא צגמרא (סנהדרין קא:): אמר ירבעם גמירי דאין ישיבה צעזרה אלא למלכי בית יבודה צלצד, כיון דחזו ליה לרצעס דיתיבי ואנא קאימנא, סברי הא מלכא ובה עבדא, מיד ויוען המלך ויעש שני עגלי זהב ויאמר אליהם רב לכם מעלות ירושלים הנה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים, וכן אמרו להלן צגמרא (סנהדרין קב:): שתפשו הקב"ה לירבעם צצגדו, ואמר לו חזר צך ואני ואתה וכן ישי נטייל צגן עדן, אמר לו מי צראש, צן ישי צראש, חי הכי לא צעינא. נמלא כי מזה שלא היה ירבעם צן נבט מסתפק צחלקו אלא החארה והשתוקק להרבות גדלו וכבודו, מתוך כך הסית את ישראל לעצוד עצודה זרה, וצגלל הדבר הזה חרצה עירנו ושםס בית מקדשינו.

וכן מנינו צצית שני שאמרו חז"ל (יומא ע:): מקדש שני שהיו עוסקין צחורה וצמנות וגמילות חסדים מפני מה חרצ מפני שהיתה צו שגאת חנם, וכחצ על זה השל"ה הקדוש (שער האותיות אות צ) השגאה צלצב רוצה צאה מחמת הקנאה, והוא אשר החריצה מקדש שני והגלה את פליעת יהודה ומקיימה שארית ישראל צגלות, והשגאה הזאת נקרה שגאת חנם, כי על עסקי חנם וקנאה לצד נכנסת צלצו של אדם, עיי"ש צדצריו. הרי לן כי שגאת חנם

צעסקי הגוף, ואמר כמתגלל, למה איני משתדל צזה צעלמי, כי אליך ה' נפשי אשא, צכה המתאזר צנשיאת ראש יותר ויותר ממה שצדי, והס שני הפכיים, על כן אני מצקש שמה נפש עצדך, עכ"ל.

וממוצא דברים אלו נמנינו למדין מוסר השכל לצל ישחמש האדם צכה המתאזר אשר צנפשו רק לחורה ועצודה, להשתוקק צכל עת וצכל שעה להוסיף אומץ צבתמדת החורה וקיום המלוות ועצודת השי"ת, ולא יסתפק צמה שצבר השיג עד הנה, אצל צעניני עולם הזה יהיה שמה צחלקו להסתפק צמוטע, ולא יהיה אץ להעשיר לצור הון ולהרבות צכוד ציתו, וישים אל לבו כי אלו האנשים אשר צרוצ עשרם יתהללו וכל מגמתם להשיג קניני עולם הזה יותר ויותר, סוף סוף יגיעתם צלא לשצעה ולעולם לא ישיגו תאוות לבם, כמו שאמרו חז"ל צמדרש (קה"ר פ"א סי"ג) אין אדם יונא מן העולם וחאי תאוותו צידו, יש לו מנה רוצה מאתים, יש לו מאתים רוצה ארבע מאות. אצל זה האיש ירא ה' השמח צחלקו, ואינו משתוקק להשיג אפילו מנה אחת, נפשו צטוב חליו, כי מרגיש צנפשו תמיד כאילו יש לו הכל ואינו חסר לו כלום, אשריו צעולם הזה ועוז לו לעולם הבא. L

ומעתה יאירו עינינו צדצרי המהרש"א ז"ל, כי עשו מדת הרשעים היה צו שאמר יש לי רב, היינו שיש לו הרבה יותר מכדי לרכו, כי זאת היתה כל מגמתו להשיג צקניני עולם הזה יותר ויותר צצחינת יש לו מנה רוצה מאתים, ולא הסתפק צמה שיש לו די פרנסתו, אצל יעקב אבינו אמר יש לי כל, דהיינו שיש לו תמיד כל לרכו, מפני שהיה שמה צחלקו ומסתפק צמוטע אשר לפניו לחם לאכול וצגד ללבוש, וזהו הרמז צאמרו יש לי כ"ל גימטריא חמשים, להורות שאינו משתוקק להשיג אפילו

ישראל אל תלמדו ממעשיהם ואל תלכו בדרכיהם, לאשר יש לכם אל חי וקים המעורר אהבתו אליכם בכל עת, וכמים פנים לפנים תעירו ותעוררו את האהבה אליו ית"ש בתורה ובמצוות ולא זולת.

ועל זה הסמיך המדרש ודרש, הלכה אדם מישראל ששוחה מים לנמחו אומר שהכל נהיה בדברו, רומז שאדם מישראל שוחה מים רק לנמחו כפי ההכרח לצורך חיותו, ואינו נמשך צנח המתאווה אחרי תענוגי עולם הזה, ולזה מצד שהכל נהיה בדברו, להורות שאכילתו ושתייתו אינו להנחת גופו, אלא שכך נהיה בדברו של הקב"ה שצרה את האדם באופן כזה שיצטרך לזון את גופו באכילה ושתייה, ועל זה בא רבי ערפון והוסיף ברכת צורא נפשות, וכוונת ברכה זו, צורא נפשות רבות וחסרונם, שהקב"ה צרה נפש האדם צנח המתאווה שלא יסתפק צמה שיש לו אלא תמיד יהא נדמה בעיניו כאילו חסר לו, והטעם שצרה האדם צנח המתאווה, על כל מה שצרה להחיות בהם נפש כל חי, פי' כדי להחיות נפשו ונשמתו שישתוקק להתעלות בתורה ובמצוות יותר, אך האין מתעורר באדם האהבה והנמאון אל ה' בתורה ועבודה, על זה מסיים צורך ח"י העולמיים, כי מאחר שהקב"ה הוא חי העולמיים והוא זוכר את ישראל תמיד באהבה רבה, על ידי זה מתעורר נפש הישראלי כמים פנים לפנים להשתוקק אליו ית"ש, ולהיות מוסיף והולך בתורה ומצוות.

*

שמע ישראל אתה עוצר היום את הירדן לצא לרשת גוים גדולים ועלומים ממך ערים גדולות וצפורות צשמים. איתא במדרש רבה (פ"ג ס"ח) הלכה אדם מישראל ששוחה מים לנמחו אומר שהכל נהיה בדברו, רבי ערפון

די מה שלמדתי ומה שעשיתי, אולם לא כן צעניני עולם הזה גדר גדול גדלו ואמרו (אבות פ"ד מ"א) איזבו עשיר השמח בחלקו, כלומר מסתפק במיעוט צמה שלפניו ולא יתאוה יותר, וזה מלאכה קשה להשתמש צשני הפכיים, לזה ציקש דוד המלך שמח נפש עבדך, אתה ה' שימה נח מדת השמחה והסתפקות צנפש עבדך צעסקי הגוף, ואמר כמתנולל, למה איני משחדל צזה צעלמי, כי אליך ה' נפשי אשא, צנח המתאווה צנשיאת ראש יותר ויותר ממה שצדיק, והם שני הפכיים, על כן אני מצקש שמח נפש עבדך, עכ"ל.

ולפי דרכיו יומתק הענין ציתר ציאור, כי בדרכי התורה והמצווה הדין נותן שנשתוקק אליהם צנח המתאווה יותר ויותר, כענין שנאמר למאה נפשי לאלהים לאל חי מתי אבא ואראה פני אלהים, דכיון שהקב"ה חי וקים ואוהב את עמו ישראל באהבה רבה ואהבת עולם, כמים פנים לפנים צריכין גם אנו להתעורר צרשפי אהבתו ית"ש ולעשות רצונו ולעבדו בכל עת ועידן, אבל לא כן צעניני עולם הזה ולרכי הגוף, צריך שיבא לנו מדת השמחה והסתפקות, שהרי אין לנו דבר שיעורר את האהבה אליהם.

ובעתה יש לומר שעל דבר זה בא משה רבינו לעורר את בני ישראל, שמע ישראל אתה עוצר היום את הירדן לצא לרשת גוים גדולים ועלומים ממך ערים גדולות וצפורות צשמים, וכוונתו להודיעם גנות הכנענים ההופכים קערה על פיה, כי צהצלי עולם הזה הם עזי נפש לא ידעו שצטה צנח המתאווה יותר ויותר, וצוניים לעצמם ערים גדולות וצפורות ללרכי גופם, ולעומת זה צעניני הנפש המה הגרועים שצאומות, וכאשר הזהיר הכתוב (ויקרא יח ג) כמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו. אבל אתם צני